Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 6. 1991, sp. zn. 7 Tz 25/91, ECLI:CZ:NS:1991:7.TZ.25.1991.1

Číslo: 46/1992

Právní věta:

Podmínka uvedená v ustanovení § 73 odst. 1 písm. a) tr. zák o zabrání věci, že pachatele nelze stíhat nebo odsoudit, není splněna v případě, kdy postih pachatele trestného činu, ke kterému má věc vztah uvedený v § 55 odst. 1 tr.zák., je vyloučen pro překážku

Soud: Nejvyšší soud ČR

Datum rozhodnutí: 21.06.1991

Spisová značka: 7 Tz 25/91

Číslo rozhodnutí: 46

Číslo sešitu: 7-8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Překážka věci rozhodnuté, Zabrání věci

Předpisy: 140/1961 Sb. § 55 odst. 1
§ 11 odst. 1 písm. f)
§ 73 odst. 1 písm. a 141/1961 Sb. § 9 odst. 1

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

K stížnosti pro porušení zákona podané generálním prokurátorem ČR Nejvyšší soud ČR zrušil usnesení krajského soudu v Ostravě z 31. 8. 1987 sp. zn. 3 To 388/87 a usnesení okresního soudu v Ostravě z 5. 6. 1987 sp. zn. 1 T 51/85. Okresnímu soudu v Ostravě přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Usnesením okresního soudu v Ostravě ze dne 5. června 1987 sp. zn. 1 T 51/85 byly podle § 73 odst. 1 písm. c) tr. zák. obviněnému V. B., který byl dříve pravomocným rozsudkem okresního soudu v Ostravě ze dne 14. listopadu 1985 sp. zn. 1 T 51/85 odsouzen pro pokus trestného činu opuštění republiky podle § 8 odst. 1, § 109 odst. 2 tr. zák., pokus trestného činu ohrožení devizového hospodářství podle § 8 odst. 1, § 146 odst. 1 tr. zák., přípravu k trestnému činu padělání a pozměňování veřejné listiny podle § 7 odst. 1, § 176 tr. zák., k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání dvou let s podmíněným odkladem výkonu trestu na zkušební dobu v trvání tří let, zabrány částky 29 380 Kčs a 140 DM, tehdy uložené v depozitu Celnice Bratislava, Leningradská ul. č. 20.

Ke stížnosti obviněného V. B. bylo toto usnesení okresního soudu v Ostravě usnesením krajského soudu v Ostravě ze dne 31. srpna 1987 sp. zn. 2 To 388/87 v celém rozsahu podle § 149 odst. 1 písm. a) tr. řádu zrušeno a podle § 73 odst. 1 písm. a) tr. zák. byly opět zabrány částky 29 380 Kčs a 140 DM tehdy uložené v depozitu Celnice Bratislava, Leningradská ulice č. 20.

Proti tomuto usnesení podal generální prokurátor České republiky ve prospěch obviněného V. B. stížnost pro porušení zákona, v jejímž odůvodnění vytýká oběma soudům nezákonnost jejich rozhodnutí, neboť z obsahu spisů vyplývá, že od samého počátku trestního stíhání byla existence shora uvedených peněžních částek orgánům činným v trestním stíhání známa, přičemž nebylo ani pochyb o tom, že tyto peníze náležely obviněnému. Přesto prokurátor ani v obžalobě, ani v závěrečném návrhu při hlavním líčení nenavrhl uložení trestu propadnutí věci podle § 55 odst. 1 tr. zák., případně ochranného opatření zabrání věci podle § 73 odst. 1 tr. zák. Soud pak rozsudkem ze dne 4. listopadu 1985 propadnutí věci nevyslovil a ani si nevyhradil rozhodnutí o ochranném opatření zabrání věci ve veřejném zasedání ve smyslu § 230 odst. 2 tr. řádu. Prokurátor návrh na zabrání věci učinil až na výzvu krajského soudu v Ostravě podáním došlým okresnímu soudu v Ostravě dne 4. května 1987 a na jeho základě pak došlo po příslušném řízení k vydání napadeného rozhodnutí. Z věcného kontextu ustanovení § 73 odst. 1 písm. a) tr. zák. logicky vyplývá, že zákon má na mysli existenci překážek bránících postihu pachatele vůbec; ty v době rozhodování trvají z příčin, které orgány činné v trestním řízení nemohly a nemohou ovlivnit; proto tedy pachatele není a nebylo možno vůbec stíhat a odsoudit, a to nikoli jen v době, kdy přichází v úvahu rozhodování o ochranném opatření zabrání věci. O takový stav však v daném případě nešlo, neboť obviněný byl pro trestnou činnost odsouzen a nedostatek pravomocného rozsudku bylo možno odstranit jedině postupem podle § 266 odst. 2 tr. řádu za podmínek § 272 tr. řádu. Z těchto důvodů generální prokurátor České republiky navrhl, aby Nejvyšší soud České republiky vyslovil, že usnesením krajského soudu v Ostravě ze dne 31. srpna 1987 sp. zn. 3 To 388/87 byl v neprospěch obviněného V. B. porušen zákon v ustanovení § 73 odst. 1 písm. a) tr. zák. a v předcházejícím řízení usnesením okresního soudu v Ostravě ze dne 5. června 1987 sp. zn. 1 T 51/85 v ustanovení § 73 odst. 1 písm. c) tr. zák., aby podle § 269 odst. 2 tr. řádu obě napadená rozhodnutí zrušil za současného zrušení všech dalších rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a dále aby postupoval podle § 270 odst. 1 tr. řádu, případně podle § 271 odst. 1 tr. řádu.

Nejvyšší soud České republiky přezkoumal v rozsahu uvedeném v ustanovení – 267 odst. 1 tr. řádu správnost rozhodnutí krajského soudu v Ostravě, jakož i řízení, jež mu předcházelo, a shledal, že zákon byl porušen v neprospěch obviněného.

Jak vyplývá z obsahu spisu obviněný V. B. byl odsouzen pravomocným rozsudkem okresního soudu v Ostravě ze dne 14. listopadu 1985 sp. zn. 1 T 51/85 pro pokus trestného činu opuštění republiky podle § 8 odst. 1, § 109 odst. 2 tr. zák., pokus trestného činu ohrožení devizového hospodářství podle § 8 odst. 1, § 146 odst. 1 tr. zák., přípravu k trestnému činu padělání a pozměňování veřejné listiny podle § 7 odst. 1, § 176 odst. 1 tr. zák. a trestný čin padělání a pozměňování veřejné listiny podle § 176 odst. 1 tr. zák. k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání dvou let, jehož výkon mu byl podle § 58 odst. 1 písm. a), § 59 odst. 1 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání tří let. Již od samého počátku trestního stíhání byla existence peněžních částek ve výši 29 380 Kčs a 140 DM orgánům činným v trestním řízení známa; avšak právě skutečnost, že obviněný byl zadržen, když se pokoušel ilegálně je vyvézt mimo území Československa, byla vlastně důvodem k zahájení trestního stíhání. Jednoznačně tyto okolnosti vyplývají i z jednotlivých důkazů provedených v průběhu trestního stíhání, hlavně z výpovědí obviněného, výpovědi svědka M. S., zejména pak ze zprávy celnice Bratislava ze dne 26. dubna 1985, a z vyjádření ministerstva financí z téhož dne 26. dubna 1985.

Z těchto důkazů vyplývá, že orgány činné v trestním řízení včetně soudu měly potřebné předpoklady

pro zjištění, jak chtěl obviněný se získanými platidly naložit, jakým způsobem jich nabyl; o vlastnictví obviněného k nim nebylo pochyb. Proto byly splněny podmínky uvedené v § 55 odst. 1, 2 tr. zák. Šlo o věci pachatelem užité ke spáchání trestného činu, který se mu však nepodařilo dokonat. Pokud by vznikly pochybnosti ohledně vlastnictví částky 140 DM, která podle jednoho vyjádření obviněného měla zůstat jemu a jeho pozdější manželce JUDr. H. B. z cesty do Rakouska, NSR a Itálie, uskutečněné ještě před uzavřením manželství dne 22. prosince 1984, bylo by to nutné řešit na základě podílového spoluvlastnictví obviněného a jeho pozdější manželky JUDr. H. B. k této finanční částce.

Přesto prokurátor v průběhu trestního řízení uložení trestu propadnutí věci podle § 55 odst. 1 tr. zák., případně ochranného opatření zabrání věci podle § 73 odst. 1 tr. zák. nenavrhl a soud ani z vlastní iniciativy o uložení takového trestu, popř. ochranného opatření v rozsudku ze dne 14. listopadu 1985 sp. zn. 1 T 51/85 nerozhodl, ani takové rozhodnutí o ochranném opatření zabrání věci ve smyslu § 230 odst. 2 tr. řádu nevyhradil veřejnému zasedání.

Řízení o zabrání věci – peněžních částek 29 380 Kčs a 140 DM – bylo zahájeno až návrhem městského prokurátora v Ostravě ze dne 22. dubna 1987 ve smyslu § 239 odst. 1 tr. řádu na zabrání těchto částek, a proto pak okresní soud v Ostravě usnesením ze dne 5. června 1987 sp. zn. 1 T 51/85 zabral obviněnému V. B. tyto částky podle § 73 odst. 1 písm. c) tr. zák. Toto usnesení však krajský soud v Ostravě k stížnosti obviněného podle – 149 odst. 1 písm. a) tr. řádu zrušil a znovu rozhodl sám tak, že uvedené peněžní částky se obviněnému zabírají podle § 73 odst. 1 písm. a) tr. zák. K odůvodnění tohoto rozhodnutí krajský soud uvedl, že ustanovení § 73 odst. 1 písm. c) tr. zák. použité okresním soudem nevystihuje podstatu věci a není přiléhavé, když obviněný se pokusil v rozporu s předpisy o devizovém hospodářství vyvézt z území republiky peníze, které byly jeho vlastnictvím. Podmínka zabrání věci podle § 73 odst. 1 písm. a) tr. zák., že věc náleží pachateli, kterého nelze stíhat nebo odsoudit, je podle názoru krajského soudu splněna i tehdy, jestliže o trestném činu, který by odůvodňoval zabrání věci, bylo již pravomocně rozhodnuto, avšak takovým rozhodnutím může být i odsuzující rozsudek, jímž soud dosud neuložil propadnutí věci.

Tento právní názor však není správný, neboť neodpovídá znění a smyslu ustanovení § 73 tr. zák. o zabrání věci.

Zabrat podle § 73 tr. zák. je možno věc, která by jinak mohla být předmětem propadnutí podle § 55 odst. 1 tr. zák., a proto je to věc, která buď byla použita k spáchání trestného činu, nebo byla určena k spáchání trestného činu, anebo kterou pachatel získal trestným činem či jako odměnu za něj, nebo ji nabyl za takovou získanou věc. Propadnutí věci je trestem, a proto taková věc může být předmětem propadnutí jen tehdy, pokud náleží pachateli (§ 55 odst. 2 tr. zák.). Jestliže však věc patří osobě, kterou není možno stíhat nebo odsoudit, anebo náleží pachateli, od jehož potrestání soud upustil, je možné vyslovit její zabrání podle § 73 odst. 1 písm. a) nebo b) tr. zák. V případě, že však věc uvedená v § 55 odst. 1 tr. zák. nepatří pachateli, je možno vyslovit její zabrání podle § 73 odst. 1 písm. c) tr. zák., vyžaduje-li to bezpečnost lidí nebo majetku, popřípadě jiný obdobný obecný zájem.

Prvním základním předpokladem zabrání věci tedy je, že jde o věc uvedenou v § 55 odst. 1 tr. zák., tj. věc, která právě pro svůj určitý vztah k trestnému činu může být jinak předmětem propadnutí. Nutným předpokladem tedy je, že buď osoba, které se věc má zabrat, nebo v případě § 73 odst. 1 písm. c) tr. zák. i jiná osoba spáchala trestný čin, k němuž má předmětná věc vztah uvedený v § 55 odst. 1 tr. zák. Tato podmínka se musí zjistit buď z odsuzujícího rozsudku (pokud jde o ustanovení § 73 odst. 1 písm. b) tr. zák., popř. ustanovení § 73 odst. 1 písm. c) tr. zák.; ale jen výjimečně pokud jde o § 73 odst. 1 písm. a) tr. zák. v případě vyslovení viny bez uložení trestu ve smyslu § 227 tr. ř.), nebo se musí řešit jako předběžná otázka podle § 9 odst. 1 tr. ř. v řízení, v němž se rozhoduje o zabrání věci. V posuzovaném případě správně s přihlédnutím k odsuzujícímu rozsudku okresního soudu v Ostravě ze dne 14. listopadu 1985 sp. zn. 1 T 51/85 oba soudy dospěly k závěru, že jde o věc

uvedenou v § 55 odst. 1 tr. zák., avšak nesprávně určily konkrétní vztah této věci k trestnému činu, když hovořily o určení peněžních částek k spáchání trestného činu, přičemž šlo o peněžní částky, kterých obviněný V. B. k spáchání trestného činu užil, neboť částku 140 DM nenabídl v určené lhůtě devizové bance k odkoupení po návratu z cesty do zahraničí v srpnu 1984 a ponechal si ji v úmyslu později ji vyvézt do NSR. Spolu s ní užil k spáchání trestné činnosti i další finanční částku 29 380 Kčs, kterou převážel přes hraniční přechod Rusovce do zahraničí bez příslušného devizového povolení, avšak obě částky byly u něho při celním odbavení nalezeny. Takové jednání je třeba považovat již za užití věcí k spáchání trestného činu; věci určené k spáchání trestného činu ve smyslu § 55 odst. 1 písm. b) tr. zák. jsou takové věci, které dosud nebyly k páchání trestného činu užity, tedy věci určené k spáchání trestného činu v rámci stadia přípravy k trestnému činu, kdy pachatel ještě nezačal tyto věci bezprostředně používat k páchání trestného činu.

Podstatně závažnějšího pochybení se však krajský soud dopustil, pokud dále shledal splněnu podmínku pro zabrání uvedených peněžních částek ve smyslu – 73 odst. 1 písm. a) tr. zák., podle něhož je možno věc zabrat pachateli, kterého nelze stíhat nebo odsoudit. Překážka, pro kterou není možné pachatele stíhat nebo odsoudit, může být jak hmotněprávní, tak i procesněprávní povahy. Není sporu o tom, že tato podmínka je splněna, jestliže pachatele není možné stíhat proto, že zanikla trestnost činu (v důsledku promlčení trestního stíhání, pro účinnou lítost, dobrovolné upuštění od přípravy nebo pokusu, v důsledku abolice), anebo proto, že nebyl dán potřebný souhlas pro stíhání pachatele (§ 11 odst. 1 písm. c), h) tr. řádu).

Podmínka uvedená v § 73 odst. 1 písm. a) tr. zák. však není splněna v případě, že pachatele není možné stíhat nebo odsoudit pro překážku „*rei iudicatae*“ (§ 11 odst. 1 písm. f) tr. řádu), záležející v pravomocném odsuzujícím rozsudku. I když zákon vyjadřuje nemožnost a nepřípustnost stíhání a odsouzení pachatele slovy – „kterého nelze stíhat a odsoudit“, není možno z této formulace dovozovat, že by stav bránící trestnímu postihu pachatele musel existovat jen v přítomné době ve vztahu k době, kdy je rozhodováno o ochranném opatření. Naopak ze souvislosti s ostatními ustanoveními trestního zákona a ze smyslu ustanovení trestního zákona upravujících trest propadnutí věci a ochranné opatření zabrání věci je nutno dovodit, že zákon má na mysli existenci překážek bránících postihu pachatele vůbec, které v době rozhodování trvají v návaznosti na stav z předchozí doby, kdy přes jinak splněné předpoklady odůvodňující trestní stíhání pachatele takový postup není možný pro objektivní příčiny. Pokud pak zákon v návětě § 73 odst. 1 tr. zák. používá formulaci „nebyl-li uložen trest propadnutí věci uvedené v § 55 odst. 1 tr. zák.“, nelze toto slovní vyjádření znamenající, že musí jít o věc uvedenou v § 55 odst. 1 tr. zák., vykládat tak, že by řízení o zabrání věci muselo předcházet řízení, v kterém by mohl být uložen trest propadnutí věci. Návěta § 73 odst. 1 tr. zák. platí pro všechny eventuality zabrání věci uvedené v písm. a) až c) tohoto ustanovení a při zmíněném výkladu by ve většině ustanovení neměla smysl, poněvadž s výjimkou posuzovaného případu a ustanovení § 73 odst. 1 písm. b) tr. zák. zde žádné jiné předcházející řízení, v němž by mohl být uložen trest propadnutí věci, nepřichází v úvahu. Je tedy třeba návětu – 73 odst. 1 tr. zák. jako legislativní zkratku vykládat tak, že musí jít o věc uvedenou v § 55 odst. 1 tr. zák., ohledně níž by jinak bylo možné uložit trest propadnutí věci, pokud by mohlo být vedeno trestní stíhání.

Pravomocné ukončení trestního stíhání odsuzujícím rozsudkem, který může být vyhlášen až po projednání věci v hlavním líčení, kde jsou všechny předpoklady pro všestranné a objektivní posouzení, včetně toho, zda přichází v úvahu uložení trestu propadnutí věci či ochranného opatření zabrání věci, proto vylučuje dodatečně ukládání tohoto ochranného opatření pachateli podle § 73 odst. 1 písm. a) tr. zák., jak to učinil v posuzované věci krajský soud v Ostravě. Připuštění opačného postupu by v podstatě znamenalo nápravu pravomocného soudního rozsudku, a to navíc v neprospěch odsouzeného pachatele. K tomu jsou však určeny pouze mimořádné opravné prostředky a nikoli hmotněprávní ustanovení o zabrání věci. Trestní zákon nemůže totiž dopředu počítat s tím,

že bude porušen, a opírat podmínky zabrání věci o skutečnosti zahrnující předpokládané porušení zákona.

Z těchto důvodů krajský soud v Ostravě, pokud usnesením ze dne 31. srpna 1987 sp. zn. 3 To 388/87 podle § 73 odst. 1 písm. a) tr. zák. zabral obviněnému V. B. peněžní částky 29 380 Kčs a 140 DM, porušil zákon v § 73 odst. 1 písm. a) tr. zák. Nesprávný právní názor však zaujal v řízení předcházejícím tomuto usnesení i okresní soud v Ostravě, pokud uvedené finanční částky zabral obviněnému usnesením ze dne 5. června 1987 sp. zn. 1 T 51/85 podle § 73 odst. 1 písm. c) tr. zák. Zabrání věci totiž nevyžadovala bezpečnost lidí nebo majetku ani jiný obecný zájem, jak předpokládá toto ustanovení.

Z uvedených důvodů Nejvyšší soud České republiky vyslovil porušení zákona v ustanovení § 73 odst. 1 písm. a) tr. zák. usnesením krajského soudu v Ostravě ze dne 31. srpna 1987 sp. zn. 3 To 388/87 a v řízení tomuto usnesení předcházejícím v ustanovení § 73 odst. 1 písm. c) tr. zák. usnesením okresního soudu v Ostravě ze dne 5. června 1987 sp. zn. 1 T 51/85, a to v neprospěch obviněného. V důsledku toho obě nezákonná rozhodnutí zrušil a současně zrušil všechna další rozhodnutí, navazující obsahově na zrušená rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Vzhledem k tomu, že ve věci bude nutno učinit nové rozhodnutí, nejenom pokud jde o návrh městského prokurátora v Ostravě ze dne 22. dubna 1987 na zabrání věci – peněžních částek 29 380 Kčs a 140 DM, ale i pokud jde o návrh obviněného V. B. na vrácení těchto peněžních částek ve smyslu § 80 odst. 1 tr. řádu, o němž dosud okresní soud v Ostravě žádným způsobem nerozhodl, ač mu to bylo uloženo usnesením krajského soudu v Ostravě ze dne 7. dubna 1987 sp. zn. 3 To 153/87, postupoval Nejvyšší soud podle § 270 odst. 1 tr. řádu a přikázal okresnímu soudu v Ostravě, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.